

Poodhalené tajomstvá podzemných húb Slovenska

Podzemné huby sú jednou z najmenej prebádaných skupín húb, avšak na druhej strane, niektoré z nich, ako hlúzovky patria vo svete medzi tie najznámejšie a niektoré z nich medzi vysoko cenené gurmánske špeciality. Ich hľadanie a spoznávanie má svoje čaro, keďže žijú zvláštnym spôsobom života – plodnice sú skryté v pôde a sú stále plné tajomstiev.

V našich podmienkach nie je o ich výskyte a ekológii veľa informácií, s výnimkou historických záznamov o zbere hlúzoviek zo začiatku až polovice 20. storočia v niektorých regiónoch Slovenska a z ojedinelých literárnych záznamov v posledných rokoch. Plodnice podzemných húb sa však dajú nájsť počas celého roka, ale najviac rastú v lete a na jeseň. Vyrastajú väčšinou plytko pod povrchom pôdy. Niektoré však môžeme nájsť aj v hĺbke niekoľko desiatok cm alebo zrelé plodnice často aj na povrchu pôdy. Takmer všetky sú svojím životom previazané s určitými rastlinami, zvlášť drevinami, teda sú to mykorrhízne huby. Najčastejšími partnermi sú u nás dub, hrab, lipa, hloh, lieska, buk, smrek a borovica. V ich životnom cykle sú však dôležité aj niektoré zvieratá, ktoré konzumáciou plodníc zabezpečujú šírenie ich výtrusov.

Hľadanie týchto húb nie je jednoduché. Používanie klasických a známejších metód, keď sa vďaka typickej vôni plodníc v dospelosti na zber konzumne zaujímavých podzemných húb používa cvičený pes, má ale aj svoje nevýhody a určité obmedzenia. Jedným z nich je aj to, že pes je schopný naučiť sa len vône niekoľkých druhov podzemných húb, pričom nezrelé plodnice tú vôňu nemajú. Pre našinca je skôr zaujímavé pozorovanie a poznanie prírodných a ekologických podmienok výskytu podzemných húb.

V tomto prípade prichádzajú do úvahy napríklad javy známe z lokalít výskytu hlúzoviek, kde sa na miestach ich rastu, napr. v blízkosti stromov, často vyskytujú kruhové plochy bez vegetácie. Takéto hľadanie má predsa len podstatne väčšie čaro a prináša viac prekvapení.

Nám sa pri hľadaní podzemných húb najviac osvedčilo vytypovanie vhodných ekologických podmienok pre ich rast a v takomto prípade následné skúšanie vyhrabať na danej lokalite plodnicu. Úspešnosť nie je taká vysoká ako pri vyhľadávaní s použitím psa, ale predsa len sa občas podarí nájsť aj niekoľko plodníc, a to aj na jednom mieste. Veľkosť plodníc je od rozlíšiteľných asi 0,3 cm až po plodnice, ktoré majú aj 10 cm. Často sú tieto plodnice farebne rozdielne v porovnaní s pôdou a prevažne svetlejších farieb. Avšak niektoré, práve tie zo skupiny najchutnejších hlúzoviek, sú väčšinou tmavých farieb a v značnej miere splyvajú so substrátom.

Medzi najčastejšie nálezy zo skupiny jedlých podzemných húb, aj z dôvodu, že jej dospelé, svetlé plodnice často vyčŕčajú na povrchu pôdy, patrí v niektorých oblastiach Slovenska bieloohlúzovka obyčajná (*Choïromyces venosus*). O nej sa však stále dá povedať, že jej nálezy nie sú hojné, ba skôr sporadické, zvlášť v posledných rokoch. Ako najvhodnejšie sa nám pre väčšinu druhov podzemných húb javia biotopy, kde sa hlavne počas vegetačného obdobia sústreďuje vyššia vlhkosť pôdy. Z tohto pohľadu sú preto vhodné terénne zníženiny, dolinky, bázy svahov. Vo väčšine prípadov sme ďalej pozorovali, že ako priaznivé sa javia teplé okraje lesov alebo lúčnych zárastov drevín. Rovnako sa nám pre väčšiu časť nálezov ukázali ako vhodné vápenaté alebo na živiny bohatšie pôdy, ktoré zvlášť vyhovujú aj najznámejším hlúzovkám, akou je napríklad hlúzovka letná (*Tuber aestivum*). Tú sa nám už podarilo nájsť na niekoľkých lokalitách. Čo sa týka početnosti nálezov plodníc a lokalít, tak našimi najbežnejšími podzemnými hubami sú srnky, kde prevláda srnka ježatá



hlúzovka letná (*Tuber aestivum*)



srnka ježatá (*Elaphomyces muricatus*)



Mattirolomyces terfezioides



Stephanospora caroticolor



Leucogaster nudus



Nález podzemných húb - 13 plodníc, 12 druhov. Veľká plodnica (ako detská päť) v pozadí: hľuzovka letná (*Tuber aestivum*). Horný rad zľava - 4 plodnice (od bielej plodnice): lúpavka (*Hysterangium* sp.), čierna plodnica so zelenavou glébou - zelenec čierny (*Pachyphloeus melanoanthus*), hľuzovka dlabaná (*Tuber excavatum*), srnka ostnatá (*Elaphomyces aculeatus*). Dolný rad (od plodnice najviac vľavo): srnka ježatá (*Elaphomyces muricatus*), hľuza (*Hymenogaster* sp.), hľuzovka ryšavá (*Tuber rufum*), hľuzovka (*Tuber* sp.), smradľavka krehká (*Balsamia platyspora*), genea (*Genea verrucosa*), hľuzovka dlabaná (*Tuber excavatum*) - mladá plodnica, genea (*Genea sphaerica*)

(*Elaphomyces muricatus*). Nachádzame ju pod listnatými a ihličnatými drevinami v rôznych nadmorských výškach po celom území Slovenska.

Nálezy podzemných húb na Slovensku prinášajú aj nové, veľmi vzácne a zaujímavé druhy. Jednými z najzaujímavejších sú podzemné huby, ktoré sú ešte zatiaľ aj bez oficiálnych slovenských pomenovaní, napr. *Mattiolomyces terzezioides*, *Stephanospora caroticolor* a *Leucogaster nudus*. *Mattiolomyces terzezioides* sa zatiaľ našla na dvoch lokalitách v najjužnejších častiach Slovenska. Táto huba je veľmi sladká a v Maďarsku, kde sa pravidelne zbiera, sa napríklad často používa ako súčasť rôznych sladkých pokrmov. Oranžovo sfarbená *Stephanospora caroticolor* je u nás známa zatiaľ len z jediného nálezu. Belavo sfarbený *Leucogaster nudus* pre vedu popísaný z územia Slovenska v roku 1875 sa opäť našiel po 135 rokoch.

Na Slovensku sa doposiaľ našlo 88 druhov podzemných húb, z toho 15 druhov hľuzoviek. O ich farebnej pestrosti a celkovej rôznorodosti svedčí aj obrázky. Aj napriek našim krátkodobým skúsenostiam však môžeme konštatovať, že väčšina podzemných húb je skôr nehojná, vzácna, až veľmi vzácna a v budúcnosti si niektoré, hlavne ich náleziská, zasluhujú ochranu. Zatiaľ jedinou chránenou podzemnou hubou je už spomínaná hľuzovka letná. Každý nález podzemnej huby je veľmi zaujímavý, a preto privítame každú informáciu, možno aj formou emailovej správy na adresách vkunca@vsld.tuzvo.sk alebo glejdura@vsld.tuzvo.sk.

Vladimír Kunca, Stanislav Glejdura

envirotázniky

Po úspešnom 6. ročníku Slovenská agentúra životného prostredia vyhlásila ďalší ročník olympiády o životnom prostredí EnviroTázniky. Siedmy ročník sa nesie v duchu Ekologickej stopy a má novú, on-line podobu.

Cieľom olympiády je zvýšiť záujem žiakov základných škôl o prírodovedné predmety a o problematiku životného prostredia, a to ešte pred rozhodovaním sa o štúdiu na stredných školách. Súčasne má prispieť k zvyšovaniu environmentálneho vedomia, vedomia o trvalo udržateľnom rozvoji a k angažovanosti žiakov v otázkach životného prostredia doma, v škole a vo svojom regióne. V predchádzajúcom ročníku sa do súťaže zapojilo vyše tisíc žiakov zo 140 základných škôl druhého stupňa.

Olympiáda pozostáva z 10 otázok v každej z nasledujúcich oblastí: 1. Ekologická stopa, 2. Uhlíková stopa, 3. Vodná stopa, 4. Stopa stravovania, 5. Zelená stopa, 6. Odpadová stopa.

Termín uzávierky súťaže je 23. marec 2012.

Traja najúspešnejší riešitelia získajú hodnotné vecné ceny.

Kontakt – e-mail: andrej.svec@sazp.sk,
veronika.kovacikova@sazp.sk,
tel.: 048/ 43 74 187, 0917 453 327

www.envirotazniky.sk